

WOLONTARIAT IMPREZ BIEGOWYCH W STOWARZYSZENIU SPORT, REKREACJA, WOLONTARIAT „SFX”

EWA KASPERSKA

Politechnika Koszalińska
e-mail: kasperska.ewa@wp.pl

SŁOWA KLUCZOWE STRESZCZENIE

impreza biegowa, wolontariat, Stowarzyszenie Sport, Rekreacja, Wolontariat „SFX”

Artykuł podejmuje problematykę znaczenia wolontariatu w pracy stowarzyszenia. Za przykład posłużyło Stowarzyszenie „SFX”, zajmujące się organizacją imprez biegowych.

Specyfika organizacji takich imprez wymaga udziału w nich znaczącej liczby wolontariuszy. Główną tego przyczyną są koszty, które dzięki pracy wolontariatu ulegają istotnemu ograniczeniu. Jest to znacząca oszczędność dla organizatora, ale i realna możliwość zorganizowania imprezy z zachowaniem stosunkowo niewielkiego wpisuowego dla biegacza. Dofinansowanie zewnętrzne, środki od sponsorów i wpisowe biegaczy pozwalają pokryć tylko podstawowe zobowiązania, zatem nieodpłatna pomoc wolontariuszy jest dla organizatora nieodzowna. Wkład wolontariatu w organizację i wykonanie imprezy jest tym samym warunkiem jej realizacji i oznacza bardzo różnorodne zadania dla wolontariuszy, co zostało szerzej omówione w artykule.

Wprowadzenie

Wkład wolontariatu w realizację inicjatyw społecznych, chociaż trudny do oszacowania w sensie czysto finansowym, jest nieodzowny, jeśli wziąć pod uwagę możliwości i zakres podejmowanych przedsięwzięć. Wiele oddolnych pomysłów bez udziału wolontariuszy skazanych byłoby na niepowodzenie z uwagi na brak środków do ich realizacji. Wybrane obszary życia społecznego (integracja, aktywność sportowa, kultura, itp.) w szczególności opierają się na zasadach wolontariatu. Z takiej pomocy korzystają w dużej mierze organizacje non profit, których podstawową formą prawną jest stowarzyszenie¹.

¹ Zgodnie z danymi raportu GUS, w 2014 roku w Polsce zdecydowanie najwięcej (72 tys.) było stowarzyszeń i podobnych organizacji społecznych (GUS, 2017, s. 2).

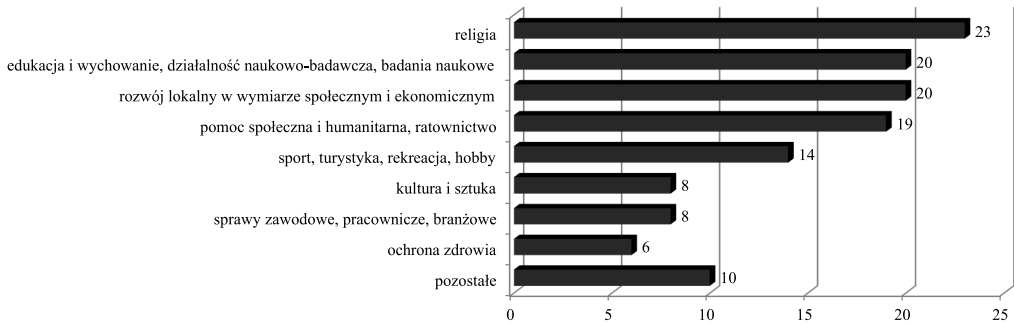
Celem artykułu jest omówienie znaczenia wolontariatu w pracy stowarzyszenia na przykładzie Stowarzyszenia Sport, Rekreacja, Wolontariat „SFX”, zajmującego się organizacją imprez biegowych. Specyfika organizacji biegów masowych wymaga udziału w nich znaczącej liczby wolontariuszy. Główną tego przyczyną są koszty, które dzięki pracy wolontariatu ulegają znaczącemu ograniczeniu. Istotną część zadań i obowiązków ciążących z mocy prawa na organizatorze (Ustawa, 2009) wymaga zatrudnienia podmiotów zewnętrznych (kierowanie ruchem, opieka medyczna, pomiar czasu i in.). Tymczasem dotacje, środki od sponsorów i wpisowe biegaczy pozwalają pokryć tylko podstawowe zobowiązania. Nieodpłatna pomoc, jaką jest wolontariat, jest więc dla organizatora nieodzowna. Wolontariuszeto realna możliwość zorganizowania imprezy z zachowaniem stosunkowo niewielkiego wpisowego dla biegacza i znacznego ograniczenia kosztów.

Wolontariat w działalności społecznie użytecznej

Podstawą działalności wolontariatu i wykorzystania możliwości, jakie daje, jest Ustawa o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (Ustawa, 2003). Zgodnie z art.2.3 wolontariusz wykonuje świadczenia ochotniczo, nie pobierając za nie wynagrodzenia. Jego pracą można wspierać działalność społecznie użyteczną, prowadzoną przez organizacje pozarządowe w sferze zadań publicznych, m.in. wspierania i upowszechniania kultury fizycznej (Ustawa, 2003, art. 4, par. 1, art. 42, par. 1).

Luką prawną, przysparzającą wiele problemów organizacjom chcącym wycenić pracę wolontariusza (np. dla potrzeb wykazania wysokości wkładu własnego przy ubieganiu się o finansowanie zewnętrzne) jest brak w tym obszarze uregulowań prawnych. Przywołana Ustawa nie zawiera żadnych ustaleń dotyczących wyceny pracy wolontariusza. Wyceniając zatem wartość owej pracy, najczęściej przyjmuje się ilość roboczogodzin lub etatów przeliczeniowych, porównując ich koszt z wysokością wynagrodzeń w określonych zawodach. Tak też wartość pracy wolontariatu wylicza GUS.

Według danych za rok 2015, zdecydowanie największą pracę wolontariusze świadczą na rzecz organizacji non profit. Jest to 81,1% czasu pracy oraz 86,6% wartości pracy. Odpowiednio 13,5% czasu oraz 13,4% wartości przypada na instytucje publiczne, a pozostałe 5,4% i 5,2% na spółdzielnie i wspólnoty mieszkaniowe. W sektorze non profit zdecydowanie największa wartość pracy świadczona jest na rzecz stowarzyszeń i fundacji – 49,4% (GUS, 2016). Według dziedziny działalności największą pracę wolontariusze świadczą na rzecz kościołów (23%), a sport, turystyka, rekreacja i hobby znajdują się na piątej pozycji z wartością 14% (rys. 1).

Rysunek 1. Struktura wolumenu wolontariatu według dziedziny działalności organizacji lub instytucji (2015 r.)

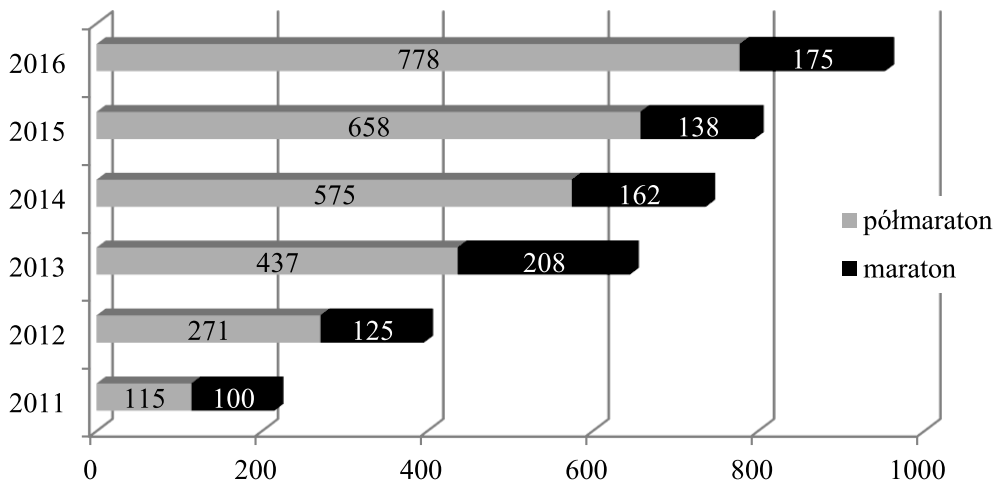
Źródło: za: *Wolontariat w organizacjach – 2016 r. Wstępne wyniki badania „Praca niezarobkowa poza gospodarstwem domowym”*, 2016, s. 5. Pobrane z: <http://stat.gov.pl>.

Tymczasem wśród organizacji non profit stowarzyszenia i organizacje społeczne stanowią przytłaczającą większość, bo 71,5% wszystkich podmiotów. Dominującą działalnością w sektorze non profit jest bezpłatne świadczenie usług (90% organizacji), a wśród nich sport, turystyka i rekreacja – 25,5% (GUS, 2017). 26% stowarzyszeń i podobnych organizacji społecznych i 19% wszystkich podmiotów non profit to stowarzyszenia sportowe, opierające się w 95% na pracy wolontariuszy (GUS, 2017, s. 15–16). Jednym z nich jest, będące tematem artykułu, Stowarzyszenie SFX.

Stowarzyszenie SFX

Stowarzyszenie Sport, Rekreacja i Wolontariat „SFX” powstało w 2011 roku na mocy ustawy Prawo o stowarzyszeniach (Ustawa, 1989). Cele stowarzyszenia to m.in. wspieranie i upowszechnianie kultury fizycznej i sportu, w tym rekreacji ruchowej oraz promocja i organizacja wolontariatu sportowego (Statut stowarzyszenia, art. 5. pkt 7). SFX realizuje te cele przez m.in. organizację masowych zawodów, imprez sportowych i rekreacyjnych, a także działania mające na celu propagowanie i rozpowszechnianie wolontariatu sportowego w społeczeństwie (Statut stowarzyszenia, art. 8. pkt 1).

Podstawową formą działalności stowarzyszenia jest organizacja biegów masowych. „Sztandarowym” produktem SFX jest tzw. Nocna Ściema (NŚ). Jest to rozgrywany cyklicznie w Koszalinie, w noc zmiany czasu z letniego na zimowy, bieg na dystansie maratonu i półmaratonu. Nocna Ściema zawdzięcza swą nazwę „rekordom” czasu padającym na trasie biegu, a wynikającym z cofania zegarów w tę noc o godzinę. Mimo typowego dystansu nie jest to bieg łatwy. Odbywa się w środku październikowej nocy, a warunki pogodowe są trudne do przewidzenia (podczas sześciolletniej historii biegu notowano już opady deszczu, śniegu, mgłę, temperatury ujemne, ale i 15°C powyżej zera). NŚ zbiera bardzo pochlebne opinie biegaczy, a ich potwierdzeniem jest rokrocznie zwiększająca się frekwencja, co prezentuje rysunek 2.

Rysunek 2. Liczba uczestników Nocnej Ściemy w latach 2011–2016

Źródło: dane organizatora.

Stowarzyszenie SFX, poza Nocną Ściemą, organizuje jeszcze biegi:

- Leśna Piątka (5.biegnijmy.pl) – rozgrywana na dystansie 5 km po leśnych ścieżkach, cyklicznie sześć razy do roku, co miesiąc, począwszy od kwietnia; udział w biegu jest bezpłatny;
- Leśna Piątka Pikuś (5.biegnijmy.pl) – również bezpłatny bieg dla dzieci na dystansie 2,5 km, rozgrywany z okazji Dnia Dziecka dla rodzin i grup przedszkolnych; Pikusiowi towarzyszą dodatkowe atrakcje w postaci gier i zabaw, organizowanych przez pracowników nadleśnictwa oraz przedszkoli;
- Leśna Piątka Ultra (5.biegnijmy.pl) – bieg odbywany na trasie Leśnej Piątki; rywalizacja trwa minimum 12 godzin i polega na kilkukrotnym pokonywaniu pętli²;
- Kurs na Chełmską (kurs.biegnijmy.pl) – bieg po koszalińskiej Górze Chełmskiej na dystansach 5 km i 21 km (pod nazwą Półmaraton Pętli Tatrzańskiej); wyzwaniem dla biegaczy jest fakt, że półmaraton spełnia wymogi biegu górskiego³, a jego przewyższenie wynosi 1200 m;
- Extremalny Bieg Godzinny (xbg.com.pl) – kolejny bieg górski rozgrywany na zboczu jednego z wzniesień Góry Chełmskiej (tzw. Piaskowej Górze); zawody polegają na obieganui pętli o długości 1 km w ciągu jednej godziny; wygrywa zawodnik, który przebiegnie pętlę najwięcej razy, a ostatnie okrążenie ukończył z najlepszym czasem; biegacze honorowani są medalami ważącymi blisko 2 kg.

² W edycji 2017 zwycięzca (w klasyfikacji indywidualnej) pokonał 23 okrążenia, czyli przebiegnął łącznie 105 km.

³ Biegiem górskim jest bieg, którego suma przewyższeń stanowi nie mniej niż 5% w stosunku do długości dystansu, a w przypadku biegu długiego (od półmaratonu wzwyż) nie mniej niż 3%, tak więc dla półmaratonu jest to nie mniej niż ok. 630 m. Za: <http://www.biegihorskie.pl>.

Stowarzyszenie SFX bierze też udział w akcjach charytatywnych, organizując zbiórki i licytacje na szczytne cele. Cykliczne spotkania klubu Rozbiegany Koszalin, powstałego z inicjatywy stowarzyszenia, dają możliwość wspólnego biegania w towarzystwie innych. SFX patronuje też klubowi biegaczek – Babeczki Biegają. Strona stowarzyszenia (biegnijmy.pl) oraz profil FB są na bieżąco uzupełniane informacjami na temat wydarzeń biegowych, rezultatów (również w innych biegach) oraz osiągnięć członków klubu i jego sympatyków, a także ciekawych zdarzeń, niekoniecznie biegowych.

Stowarzyszenie SFX nie zatrudnia na pełnym etacie żadnej osoby. Na umowę o dzieło rozliczana jest księgowość stowarzyszenia oraz praca organizacyjna prezesa zarządu. Środki na realizację zadań stowarzyszenia pochodzą z dotacji urzędu miasta, dotacji unijnych oraz ofiarności sponsorów. Składki członkowskie pobierane są w symbolicznej kwocie.

Wolontariusze w Stowarzyszeniu SFX

Organizacja imprez biegowych oznacza, jak powiedziano, iż trzon pracy przygotowującej i obsługa imprezy należą do wolontariuszy. Środki finansowe otrzymane z zewnątrz przeznaczone są na te zobowiązania, których wolontariusze nie mogą wypełnić, a wśród nich np. koszty zabezpieczenia medycznego i sanitarnego, pomiar czasu, obsługa spikera, zakup żywności dla biegaczy, pakiet startowy, medale, trofea i wiele innych. Pozostałe składniki organizacji imprezy, a więc jej przygotowanie i obsługa, to zadanie wolontariuszy. Poświęcają na to swój czas przy bardzo prozaicznych, ale nieodzownych czynnościach, np. kompletowaniu pakietów startowych, wprowadzaniu danych do bazy, wydrukach list zawodników, przygotowaniu pomieszczeń biura zawodów, depozytu, wydawaniu posiłku regeneracyjnego, noclegowni itp. Bezpośrednio przed startem zapewniają transport sprzętu i materiałów na miejsce imprezy (przeważnie prywatnymi samochodami i na własny koszt), przygotowują trasę i punkty odżywcze oraz informacyjne, zajmują się rozstawianiem namiotów i sprzętu, przygotowują do wydawania pakiety startowe itd.

Sama impreza rozpoczyna się dla wolontariuszy znacznie wcześniej niż w chwili startu. Uczestnicy biegu, zanim wyruszą na trasę, zgłaszają się po pakiety, oddają swoje rzeczy do depozytu, chcą zasięgnąć informacji związanych z organizacją imprezy, korzystają z relaksu lub snu w noclegowni (start Nocnej Ściemy odbywa się o 2.00 w nocy), stąd wolontariusze są do dyspozycji biegaczy dzień przed startem już od wczesnych godzin popołudniowych.

Wraz ze startem biegu ruszają punkty odżywcze, wolontariusze rozstawieni na trasie biegu pilnują porządku i dbają o właściwy przebieg imprezy, służą informacjami, powiadamiają służby w przypadku problemów, obsługują *pasta party* i inne punkty gastronomiczne, wręczają medale i koce na mecie itp. Ich zadania nie kończą się z chwilą wbiegnięcia na metę ostatniego uczestnika. Czeka ich jeszcze pomoc przy ceremonii nagradzania zwycięzców, a na koniec porządkowanie terenu i trasy po imprezie (demontaż sprzętu, porządkowanie i sprzątanie terenu i pomieszczeń) oraz odwożenie wszystkiego na miejsce. Niejeden wolontariusz Nocnej Ściemy w dniu biegu pracuje blisko dobę bez przerwy, pokonuje niezliczoną ilość kilometrów, przebywa wiele godzin w nocy na powietrzu, nierzadko w ujemnych temperaturach lub deszczu, a gdy biegacze udają

się na odpoczynek, przystępuje do sprzątanania po biegu. Wolontariusze muszą więc odznaczać się dobrą kondycją, wytrzymałością fizyczną i samozaparciem.

Rysunek 3. Wolontariuszka Nocnej Ściemy w koszulce identyfikacyjnej, edycja 2015

Źródło: <http://bieganiemy.pl/index.php?plik=gal20151025-1/1> (20.07.2017).

Wolontariusze Nocnej Ściemy to w większości osoby młode (ale nie tylko), uczniowie lokalnych szkół (głównie koszalińskich ogólniaków), pensjonariusze Miejskiego Ośrodka Adaptacji Społecznej, koszalińska jednostka strzelecka, grupa ratownicza PCK oraz osoby zaprzyjaźnione z członkami stowarzyszenia i sympatycy imprezy, np. biegacze, którzy nie startują w danym biegu (choć zdarza się dość często, że również biorą w nim udział, a pomagają w tzw. międzyczasie), rodziny biegaczy, które łączą wolontariat z kibicowaniem.

Wolontariusze to społeczność bardzo aktywna, mobilna, życzliwa i pozytywnie nastawiona do świata, z czasem integrująca się wewnętrznie. Nieocenione jest również doświadczenie zdobyte na wcześniejszych imprezach. Wielu wolontariuszy jest na Ściemie już kolejny rok z rzędu, a strata tych, którzy z różnych przyczyn przestają w niej uczestniczyć, jest zauważalna. Wbrew pozorom bowiem wolontariusz musi posiadać szeroką wiedzę na temat organizowanej imprezy i umiejętność elastycznego dopasowania się do sytuacji. Musi znać specyfikę samej imprezy, jej program, trasę biegu, lokalizację ważnych punktów (biuro zawodów, depozyt, miejsce odpoczynku, wydawania posiłków, startu i mety, rozmieszczenie na trasie służb porządkowych i ratowniczych, parking itp.), topografię miasta i dojazd z dworca PKP i PKS, numery autobusów miejskich i ich trasę, możliwości objazdu zamkniętych na potrzeby biegu ulic. Służy wszechstronną pomocą biegaczowi w udzielaniu ważnych informacji oraz instruuje go o jego obowiązkach. Z pełnym przekonaniem można więc stwierdzić, że tak jak zadaniem organizatora jest zorganizować i koordynować bieg, tak rolą wolontariuszy jest ten bieg przeprowadzić i to ich wysiłek i sprawną pracę mają kluczowe znaczenie dla powodzenia imprezy.

Zaprezentowany zakres prac i obowiązków nie budzi wątpliwości, że liczba wolontariuszy zaangażowanych do obsługi Nocnej Ściemy musi być znacząca. Co zrozumiałe, istotny jest też dystans biegu, bowiem (w pewnym uproszczeniu) przyjąć można, że im dłuższy, tym więcej osób potrzeba do

jego zabezpieczenia. Stąd półmaraton i maraton to wysoko postawiona poprzeczka dla organizatora. Potrzeby rosną też wraz z powiększającą się z roku na rok liczbą biegaczy. Szacowana i uogólniona (zwłaszcza dla pierwszych edycji NŚ, kiedy to nie prowadzono dokładnej ewidencji) liczba wolontariuszy zaangażowanych w przygotowanie i obsługę biegu przedstawiona została w tabeli 1.

Tabela 1. Szacowana liczba wolontariuszy Nocnej Ściemy

Edycja NŚ	Liczba wolontariuszy
2011	ok. 20
2012	ok. 30
2013	60
2014	100
2015	140
2016	200

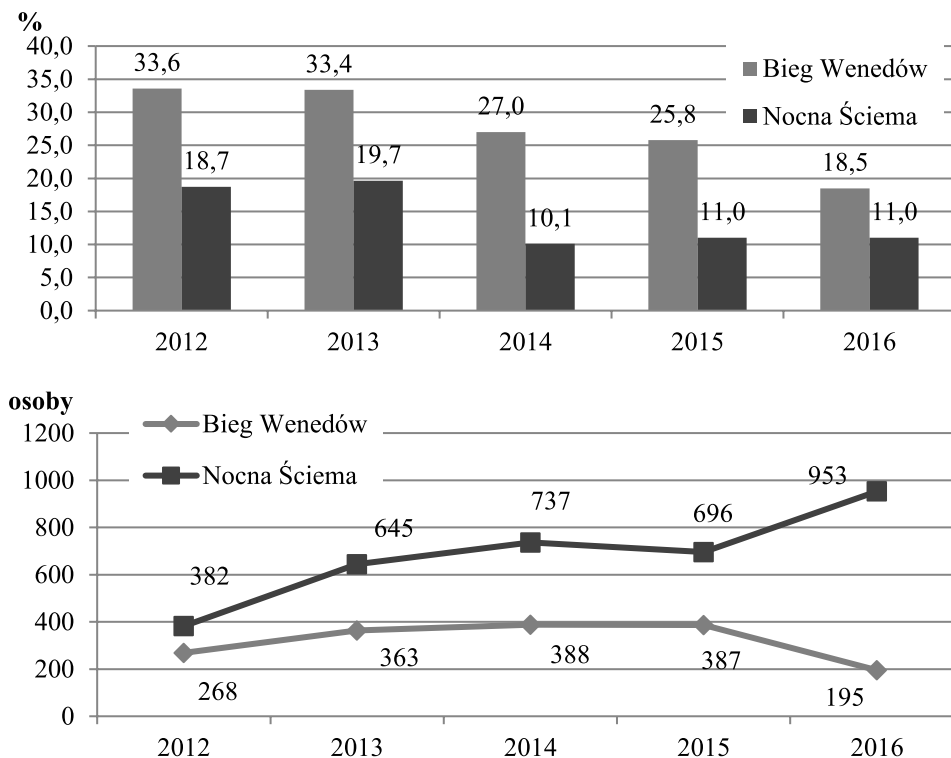
Źródło: opracowano na podstawie Kurcz (komunikacja osobista, 5 czerwca 2017).

Praca wolontariuszy na rzecz stowarzyszenia jest wyliczana w godzinach i wyceniana zgodnie z przyjętymi zasadami. Każdy z wolontariuszy składa oświadczenie, w którym wyszczególnia, kiedy i ile godzin przepracował. Łączna praca wszystkich wolontariuszy na rzecz danego biegu (tu Nocnej Ściemy) stanowi wkład własny stowarzyszenia w organizację imprezy (obok wkładu rzeczowego).

Podsumowanie

Wbrew oczekiwaniom i zasadom gospodarności, wkład pracy wolontariatu nie jest podstawą do oceny skuteczności czy efektywności organizatorów. To, czy potrafią sprostać wyzwaniom przedsięwzięcia przy zaangażowaniu minimalnych środków nie przekłada się też proporcjonalnie na wysokość udzielanych dotacji. Jednak nie ulega wątpliwości, że zaangażowanie wolontariuszy daje możliwość zorganizowania znacznie większej i zakrojonej na szerszą skalę imprezy, co dokumentuje rysunek 4. Prezentuje on procentowy udział dotacji Urzędu Miasta w kosztach dwóch największych koszańskich imprez biegowych: Nocnej Ściemy oraz organizowanego przez TKKF Biegu Wenedów (10 km), a także liczebność poszczególnych biegów. SFX, jak zaprezentowano powyżej (tab. 1), organizuje bieg, opierając się na pracy wolontariuszy. TKKF robi to natomiast w ramach stowarzyszenia, a w materiałach informacyjnych brak jakichkolwiek informacji na temat wykorzystania w tym celu wolontariuszy. Nie przewiduje tego również statut stowarzyszenia (Statut TKKF, 2011). Analizując zatem wysokość dotacji Urzędu Miasta w 2016 roku w przeliczeniu na jednego uczestnika, NŚ miała do dyspozycji 20 zł/os., a Bieg Wenedów 77 zł/os., przy zastrzeżeniu, że zawodnik NŚ pokonywał dystans 21 km lub 42 km, a Biegu Wenedów 10 km⁴.

⁴ Dofinansowanie do każdego kilometra (czyli uwzględniając dystans i liczbę biegaczy) przebiegniętego na trasie obu biegów dla Biegu Wenedów wyniosło 7,70 zł/km, dla Nocnej Ściemy 0,80 zł/km, a więc blisko 10-krotnie mniej.

Rysunek 4. Udział w kosztach biegów dotacji z budżetu miasta (%) i ich liczebność (osoby)

Źródło: opracowano na podstawie *Podział dotacji na zadania publiczne z zakresu wspierania i upowszechniania kultury fizycznej w roku 2012, 2013, 2014, 2015, 2016*. Pobrane z: <http://bip.koszalin.pl/>.

Na podstawie powyższych danych można się pokusić o tezę, iż praca wolontariuszy, nie do końca mierzalna i mogąca budzić wątpliwości co do jej wyceny i obawy o zawyżanie wartości, jest w praktyce raczej niedoceniana, nie tylko ze względu na swój finansowy wymiar. Z uwagi na samą specyfikę, wolontariat oznacza zwykle autentyczne zaangażowanie i oddanie sprawie. Jest wykonywany z ochotą, sumiennie i bezroszczeniowo. Jest więc nie tylko warunkiem zorganizowania i przeprowadzenia imprezy, ale też jej sukcesu.

Literatura

- Podstawowe dane o sektorze non profit w 2015 roku (2017). GUS. Warszawa. Pobrane z: <http://stat.gov.pl> (20.10.2017).
Podział dotacji na zadania publiczne z zakresu wspierania i upowszechniania kultury fizycznej w roku 2012, 2013, 2014, 2015, 2016. Pobrane z: <http://bip.koszalin.pl/> (20.10.2017).
 Statut Koszalińskiego Towarzystwa Krzewienia Kultury Fizycznej (2011). Pobrano z: <http://www.tkkf.koszalin.pl>.
 Statut Stowarzyszenia Sport, rekreacja i wolontariat SFX. Pobrane z: <http://stowarzyszenie.sfx.org.pl>.
 Ustawa z dnia 7 kwietnia 1989 r. Prawo o stowarzyszeniach, Dz.U. 1989, nr 20n poz. 104, z późn. zm.

Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie, Dz.U. 2003, nr 96, poz. 873, z późn. zm.

Ustawa z dnia 20 marca 2009 r. O bezpieczeństwie imprez masowych, Dz.U. 2009, nr 62, poz. 504, z późn. zm.

Wolontariat w organizacjach – 2016 r. Wstępne wyniki badania „Praca niezarobkowa poza gospodarstwem domowym” (2016). GUS. Pobrane z: <http://stat.gov.pl> (20.10.2017).

<http://5.biegnijmy.pl/> (20.10.2017)

<http://kurs.biegnijmy.pl/> (20.10.2017)

<http://xbg.com.pl/> (20.10.2017)

<http://www.biegigorskie.pl> (20.10.2017)

VOLUNTEERING AT RUNNING EVENTS AS A PART OF SPORT, RECREATION, VOLUNTARY ASSOCIATION “SFX”

KEYWORDS

road races, volunteering, “SFX” Sports, Recreation, Volunteering Association

ABSTRACT

The article addresses the issue of the importance of volunteering in the work of the association. It is based on example of the Association “SFX”, which organizes running events.

The specificity of organization of mass-running events requires that a considerable number of volunteers are involved. The main reason for this is the cost that is significantly reduced by voluntary work. This is a substantial saving for the organizer, but also a real possibility to organize the event with a relatively small buy-in for the runner. Funding from local authorities, sponsorships and buy-in runners only cover basic expenses, therefore free of charge help that voluntary assistance offer is essential. The contribution of volunteering to organizing and performing an event is therefore a condition of its success and represents a very broad and diverse task for volunteers, as discussed in more detail in the article.

Translated by Elżbieta Nazari